

Negyedik díjazott

TÖRÖK ERZSÉBET

feledhetetlen népdaléneklése

MAGYAR ÖRÖKSÉG *

Török Erzsébet Kolozsvárott született. Eredetileg színművésznak készült, tanulmányait a budapesti Színészképző Iskolában végezte. Rövid színészi pályafutása Kolozsvárhoz fűződik, azonban még a harmincas években búcsút mondott a színpadnak, és ismét a fővárosba költözött, hogy énektanulmányokat folytasson. Tanár, Kelen Hugó irányította a figyelmét először az alkatának, tapasztalatainak és neveltetésének leginkább megfelelő műfajra, a népdalra, a népdalfeldolgozásra. Az ő ösztönzésére kezdett Török Erzsébet behatóbban foglalkozni Kodály és Bartók népdalfeldolgozásaival, majd magával a zenei folklórral. Az 1940-től rendszeressé váló hangversenyfellépéseinek, rádiós szerepléseinek ez a műfaj került a középpontjába. 1954-ben Kossuth-díjjal tüntették ki, 1968-ban pedig a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze lett. 1973. december 1-jén halt meg Budapesten.

Sajátságos dalkultúrájának kidolgozásához Török Erzsébet hasznos inspirációt kaphatott Basilides Mária, Medgyaszay Vilma és Székelyhidi Ferenc munkáságából. E kimagasló művészi elődök számára azonban a népdal mindvégig másodlagos helyreszorult. Török Erzsébet azonban a népdalt munkásságának középpontjába állította, mi több, ápolását, terjesztését missziónak tekintette, és ennek szentelte egész életét. A gyermekkorában Erdélyben magába szívott zenei élményanyag és az állandó tudatos önképzés eredményeképpen egyéni, a műfaj lényegét megragadó előadói stílust sikerült kialakítania, amely mintaképül szolgálhat a műfaj elkövetkező ápolói, terjesztői számára.

Repertoárja – annak ellenére, hogy egyetlen speciális műfajcsaládhoz kötődött – igen gazdag volt. A magyar népdalon, népdalfeldolgozáson túl felölelte a régi magyar dalkultúra legjavát, beleértve a XVI. századi históriákat és vallásos énekeket. A magyar hagyományok mellett feltűntek műsorán ősi skót népballadák, francia chansonok, Erzsébet-kori angol dalok is. Végetlen nagy tehetséggel és hitelességgel szólaltatta meg Török Erzsébet a mai

műdalirodalomnak azokat az alkotásait, amelyek az eredeti népi dalkultúrából nőttek ki – mindenekelőtt Kodály dalkompozícióit...

Homolya István

zenetörténész

*

„Mikor Kodály először állt ki újféle letétű népdalaival, a legfőbb nehézség abból adódott: hogyan kell az énekszólammal bánni? Parasztosan kell-e ezt előadni, vagy 'művelten', a szokásnak megfelelően közelítettek hozzá, az ellentmondott a magasrendű kíséretnek. Ha 'szalon' stílust ütöttek meg, az jól olvadt ugyan a művelt kísérettel, de elrugaszkodott a népi lélektől. Török Erzszi nagy adottsága a ritka tünemény, hogy benne eleve egyesült a falusi lélek a városi, európai kultúrával. Vagyis ő annak az eszménynek emberi megjelenése volt, amelyet Bartók és Kodály maguk elé tűztek.”

Molnár Antal

zenetörténész, zene-esztéta

*

„Ha azt a különbséget akarnám leírni, ami közte és egy-két kitűnő mai népdalénekes között van, úgy fogalmaznám: ha egy mai elsőrangú népdalénekes énekel, akkor, ha nem látom, azt hihetem, hogy egy gyimesi vagy csángó asszonyhangja szól. Ha Török Erzsit hallotta az ember, tudta, hogy nem parasztasszony énekel, de azt is érezte, hogy tökéletes népi szellemű éneklést hall. Mert kiművelt hangja mégis 'földszagú' volt, s ő egész egyéniségével azonos a néppel. Pontosan illik tehát művészetére Arany János meghatározása: >Nem való hát, annak égi mása/ Lesz, amitől függ az ének varázsa<. Az ő éneke a sok ezer 'való'-ból, sok ezer paraszti énekes énekéből leszűrt 'égi más' volt, azért keltette az igazi hagyományos népi előadás hatását. Mindannyian, akik szerencsések voltunk hallani ezt az éneket. Érezzük máig tartó és soha el nem múló varázsát.”

Vargyas Lajos

népzenekutató, folklorista

Életrajz

Török Erzsébet (*1912. november 15. Kolozsvár, +1973. december 1. Bp.) énekesnő. Az Országos Színészegyesület színészképző iskolájának elvégzése után rövid ideig a Kolozsvári Nemzeti Színházban drámai szerepeket alakít. Sanzonékesnek készül, Keleti Hugónál tanul, aki Bartók és Kodály dalaira irányítja figyelmét. A harmincas évek végétől a népdalfeldolgozások elismert en kiváló tolmácsolója. Fellép a Független Színpad rendezvényein, 1941-től a Magyar Rádió műsoraiban szerepel rendszeresen. 1950-től az Országos Filharmónia szólistája. Országjáró utakon a magyar népdalkincset népszerűsíti. A televízió *Röpülj páva* című népdalvetélkedő műsorának zsűritagja. Utoljára 1972. október 22-én lép fel: Kodály-műveket énekel a Zeneakadémia kistermében.

*A kötet szerkesztésekor az eredeti laudáció nem jutott a birtokunkba. Az alábbi szövegeket a Déryné Művelődési és Ifjúsági Központ, Karcag bocsátotta rendelkezésünkre.